

Діалектологія, фольклористика

УДК 811.161.2'282

DOI: 10.31471/2304-7402-2022-17(65)-87-95

ДІАЛЕКТНЕ СЛОВО В ЙОГО ФУНКЦІЙНИХ ВИЯВАХ

В. В. Грещук, В. В. Грещук

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;

76000, м. Івано-Франкіськ, вул. Шевченка, 57;

e-mail: vasyli.greshchuk@pnu.edu.ua, valentyna.greshchuk@pnu.edu.ua

У статті розглянуто деякі особливості функціонування діалектного слова, на які в сучасній діалектології взагалі не зверталось уваги, а якщо й зверталось, то недостатньо.

***Метою** статті є висвітлення семантичних нюансів діалектизмів включно з так званими протиставними у порівнянні з нормативними, відслідкування специфіки діалектних слів у їх функційних виявах в українській художній мові.*

*Основним **методом** дослідження семантичних парадоксів діалектного слова став аналітико-описовий.*

***Результатом** наукової студії стало розширення типології діалектних лексико-семантичних одиниць, виявлення, поряд із протиставними й непротиставними діалектизмами, регіональних слів, у семантичній структурі яких поєднано два значення, одне з яких є літературностандартним, а інше – діалектним. Встановлено також, як ареал діалекту, його територія, природа, ландшафт, мешканці зі своєю культурою господарської діяльності, світосприйманням детермінують семантичний простір діалектної лексики. Виявлено й нарощення семантико-граматичних та функційних властивостей діалектного слова.*

*Наукова **новизна** розвідки полягає в тому, що аналізовані у статті матеріали, висновки, яких дійшли автори статті, дають змогу доповнити типологію лексико-семантичних діалектизмів, по-новому інтерпретувати зумовленість їх функційних виявів позамовними чинниками.*

***Практичне значення.** Одержані результати дослідження доповнюють сучасні діалектологічні студії про типологію діалектної лексики новими відомостями про діалектну лексику в її функційних виявах. Мате-*

ріали статті можуть бути використані під час вивчення курсу “Українська діалектологія” на філологічних факультетах університетів.

Ключові слова: діалектне слово, діалектизм, діалектна лексика, семантичний простір, функційний вияв.

Постановка проблеми. Діалектне слово – особлива мовна одиниця, якій характерні всі властивості слова загалом, однак його функціонування завжди обмежено певним ареалом, певною територією. І ця територія, її природа, ландшафт, мешканці зі своєю культурою господарської діяльності, світобаченням, контактами з іншими етнографічними групами та етносами, їхнє побутування позначаються на особливостях місцевого мовлення, детермінують відмінності від загальнонаціонального мовного стандарту на всіх рівнях мовної структури – фонетичному, морфологічному, синтаксичному, лексико-семантичному, фразеологічному [3].

Мета статті – охарактеризувати особливості й специфіку у функціонуванні територіально обмеженої лексики, виявити тенденції її семантичного розвитку.

Об’єкт дослідження – діалектна лексика.

Предмет аналізу – діалектне слово в його функційних виявах.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що діалектні одиниці лексико-семантичного рівня бувають двох типів: непротиствані (неспіввідносні), тобто слова, яких немає в інших діалектах, позаяк вони не мають відповідних понять (*бануш, бограч*), і протиствані (співвідносні), тобто слова, які мають лексичні відповідники в інших діалектах (*когут, бараболі*) [1, с. 33]. Поряд із цим, семантика деяких діалектних лексичних одиниць засвідчує семантичні нюанси, які виводять такі слова за межі обидвох зазначених типів лексичних діалектних відмінностей. Показовим прикладом такого діалектного слова можна назвати лексему *зима* в гуцульському говорі. Своєрідному семантичному парадоксу цього лексичного гуцулізму уродженка села Замагора Верховинського району Люба-Параскевія Стринадюк присвятила окрему оповідь у своїй книзі «У нас, гуцулів»: «У нас, гуцулів, немає у вжитку слова *сніг*: його замінює *зима* – для позначення пори року і власне снігу. То ж сьогодні, коли я подзвонила додому, то спитала: «А ек там у вас, випала вже зима?» На що тато: Та йо, невелика, по котики. Вже ади ймиласи за землю и ни згибаєс. А шо там у Львові: вже тоже є зима?» На що я: «Та трохи йшла учера, але падала разом из дощем. Забілілоси надворі!» А коли приїду додому, то неодмінно буде: совпати зимами, зима по коліна, намело купу зими на сходи.

– Роззувайси у веранді, бо зима, ади, наловиласи за твої чоботи та й зараз намах буде танути й нароб’єтиси скрізь по хаті чуровини.

– А тогорічної зими падали такі зими, шо ййга, братчику! Гляба було з хати вілізти» [7, с. 135].

Отже, маємо в діалектному слові явище, коли його семантика покриває семантичний простір, який кореспондує з лексичною семантикою

загальнонаціонального слова *зима*, та вже як семантичний діалектизм функціонує зі значенням ‘сніг’. На відміну від звичайних семантичних діалектизмів, які зазвичай є однозначними, такі регіональні слова мають два значення, одне з яких є літературностандартним, а друге – діалектним.

Діалектизм *зима* зі значенням ‘сніг’ фіксують, крім Л.-П. Стринадюк, ще низка авторів художніх текстів, пор.: Оком ни змигнеш, ек ковбок тобі з очей пропав, лиш *зима* тебе укрила, ек горох у літі (О. Манчук. Заробок), У нас тут ружного мож си надивити. Зрання світло, чисто, файно – а в полудне як ударит плова з громами. Ек пілле дощ... Вімочітгет пастухів і худобу. А перед... у саму Петрівку крупа падала, а видтак *зима*. А є... Таки *зима* йшла (Г. Хоткевич. Довбуш), Иванчік помали йшов, совпаючі *зимами* з долин на кичіру, бо сонечко саме було в полудне та й так пишно пригрівало, шо годі си було подивитиси голим оком на *зиму* <...> (П. Шекерик-Доників. Дідо Иванчік), Верховинці не говорять, шо сніг упав, – *зима* впала (С. Пушик. Перо Золотого Птаха).

Протилежну закономірність семантичного розвитку діалектної лексики засвідчує концепт *гора*. Для пересічного українця лексема *гора* має значення ‘значне підвищення над навколишньою місцевістю або серед інших підвищень’. Однак для мешканців гірської місцевості семантичного простору, окресленого загальнонаціональним номеном *гора*, недостатньо, тобто горяни, наприклад гуцули, крім слова *гора*, яким вони теж послуговуються, використовують ще низку слів «гірської» семантики, які конкретизують, деталізують гору за різними ознаками. Це пов'язано з тим, що різні властивості гір, які для гуцулів є природним середовищем їхнього проживання та господарювання, надзвичайно важливі в їх життєдіяльності, а тому гуцульський діалект, як основний засіб комунікації, «відреагував» появою ще таких слів, як *грунь*, *кичера*, *китиця*, *магура*, *малява*, *голиця*, *горгани*. Кожне з наведених слів у семантичній характеристиці містить вказівку на певні ознаки гори. Так, *кичера* – це не просто гора, а ‘гора, зазвичай висока, стрімка, поросла лісом, крім вершини’, натомість *китиця*, навпаки, ‘гора з ліистою вершиною’. *Грунь* – це передовсім ‘вершина, верх гори; гірське пасмо з верхів’, проте цей гуцулізм функціонує й для називання гори загалом, пор.: Але як гадюкою закрутились вздовж Прута блискучі залізні пруди колії, як поміж зелені *груні* загуркотіли машини, – з того часу всяка напасть почала лізти на гори (М. Козоріс. Чорногора говорить). У лексико-семантичній структурі цього слова є ще один диференціальний лексико-семантичний варіант – ‘невисока гора, пагорб, на якому розміщали гуцульську садибу’. Ще одна назва гори *малява* зі значенням ‘округла гора, яка нагадує стіг’ семантично акцентує увагу на формі гори, реалізуючи опозицію «невисока округла гора / висока стрімка гора», протичленом якої є гуцульське діалектне слово *кичера*. Ще одну семантичну опозицію, вже за розміром гори, демонструє лексичний діалектизм *магура* ‘окрема невелика гора’. За

ознакою заліснення гори чи його відсутності зазначеним словом протистоїть діалектизм *голиця* ‘гола, непоросла лісом гора’. Окремий однослівний плюративний номен *горгани* ‘продовгуваті хребти гір, пасмо гір’, що поширений у гуцульських говірках, є свідченням важливості для гуцульської вербальної картини світу розмежування окремої гори та пасма гір.

Цікавим з погляду дихотомії нормативне-діалектне є похідне слово *набуватися*, утворене від дієслова *бути*. Лексикографічне опрацювання цього слова в одинадцятитомному тлумачному словнику здійснено не найкращим чином. Перше значення його інтерпретовано як ‘бути довго, досхоchu з ким-небудь або де-небудь’: Він чекатиме в Вижниці, поки я *набудуся* в Чернівцях (Леся Українка); Вони обходили всі алеї, побували в старовинній вежі.. і ніяк не могли *набутися* разом (Ф.Бурлака). Водночас використання ілюстрації до цього значення з тексту Марка Черемшини – Дід дуже любили з гостями *набуватися* та й хоть розповідати, та хоть слухати оповідань про давнину (Марко Черемшина) – невдале. Письменник тут використав гуцульський лексичний діалектизм *набуватися*, що має значення ‘частуватися, забавлятися, веселитися; проводити гарно час, перебуваючи в гостях’.

Із цим же значенням М.Коцюбинський вживає гуцулізм *набуватися* в «Тінях забутих предків»: «Іван обіймав молодиці, Палагну цілували чужі чоловіки.. і вдоволені, що *набулись* так fajно, вони вертались знову до щоденних турбот», який укладачі тлумачного словника навели як ілюстрацію до виділеного другого значення дієслова *набуватися* ‘проводити час’ [6, с. 21].

Отже, лексико-семантична структура дієслова *набуватися* в тлумачному словнику мала б встановити перше значення, як і подано в словнику, але без ілюстрації Марка Черемшини, яка разом із прикладом М.Коцюбинського стали б екземпліфікацією другого значення з ремаркою *діал.* і семантичною характеристикою, властивою гуцульському діалектному слову.

Гуцульська діалектна лексема *набуватися* загалом засвідчує не лише розширення семантичного простору, бо вона реалізується, як і в нормативній мові, в лексико-семантичному варіанті ‘бути довго, досхоchu з ким-небудь або де-небудь’, однак визначальним у її лексико-семантичній структурі залишається діалектний лексико-семантичний варіант. Підставою для його розвитку й панівного функціонування стали ландшафтна своєрідність і зумовлена нею віддаленість замешкання горян один від одного. Тому коли вони вже зустрічаються чи в гостях, чи при нагоді, то для них це свято, а на святі частуються, гостяться, веселяться, забавляються; «заряджаючись» добрим настроєм, гарно проводячи час, адже наступна зустріч, очевидно, не скоро буде... Не випадково в текстах української художньої літератури на гуцульську тематику *набуватися* вживається здебільшого у діалектному значенні ‘частувати-

ся, забавлятися, гоститися, веселитися; проводити гарно час, перебуваючи в гостях' [2, с. 4-5]: А гуцулка тота ек лиш куди мирза си відлучив – зара біжит до свого того любаса та й *набуваєси* з ним (Г.Хоткевич. Довбуш, 106); – Е, сусідко файна! Шеслива ти, що твій, ади, не п'єт та й не збиткуеси над тобов. А йк мій що ннина божа п'єний з коршми приходит та б'є мене, дїтву ногами копає. З хати вігонит, а сам із любасков *си набуват* (Г.Хоткевич. Довбуш, 65); Коло церькви народи народенні. Пют та *набуваютьси*. Такий шум, шо годі слова учюти (О.Манчук. Храм, 58); – Нам тепер весело буде жити! Ми мемо *набуватися* (А.Крушельницький. Рубають ліс, 385); Гости! Дорогі мої набутливі гості, дивіться на Михайлове чудо, любуйтеся Михайловим чудом, *набувайтеся* коло Михайлового чуда! (М.Матіос. Солодка Даруся, 82); – Не мій газда *набувається* поза хатою. Він зійшов у ярмарок, купити дурничок до хати (Р. Єндик. Камінна душа, 155); Він губився серед гуцулів, які самі себе забавляли й слухати не хотіли, що хтось ще може їм вказувати, як *набуватися* (Л.- П. Стринадюк. А кемуеш, ек то було!, 94); Навколо ватри сиділи, і як кажуть гуцули, “*набувалися*,” тобто їли, пили й насолоджувалися бесідою Теревовля, гітарист Богдан, бас-гітарист Ярема, цимбаліст Володя, скрипаль Роман, вічно заглиблений у себе тромбоніст Людвиг і оператор Андрій, колишній знайомий Сашка (М. Римар. Білий слон, 21); Не хотіла нікого в хаті. Хотіла сама *набуватись* з чоловіком, аби їм ніхто попід ногами не плутався. Любила бувати на весіллях, хрестинах, храмах, взагалі не минали жодної okazji (Ірина Вільде. Сестри Річинські, кн.2, 166). Засвідчене образне вживання цього діалектизму: Вепри *набуваються*, – зупинився Олекса. <...> Звірі хапливо збирали жолуді, піднімали рила: задоволено чавкали; клинки ікол не обіцяли нічого приємного (А.Хлистова. Олекса Довбуш, 186).

Зрідка слово *набуватися* в гуцульському говорі вживається й у значенні ‘бути довго, досхочу з ким-небудь або де-небудь’, яке є визначальним для літературної мови, пор.: Довбуш умішався у той цвітник живих цвітів, розглянув усі кути і гурти, але Параски не найшов. Якась тасмна сила гнала його до цієї дівчини і не давала йому супокою. Але щоби то був за легінь, щоб у неділю не *набувся*, з дівчиною не поговорив! Під вечір не втерпів тай пішов до Настуниної хати (Г. Смольський. Олекса Довбуш, 18); – Просто хочу *набутися* з тобою. – Овва, *набутися!* (М. Дзюба. Укриті небом, 63).

Гуцульське слово *набуватися* засвідчило розширення не лише його семантичного простору, а й дериваційної спроможності, бо воно стало твірною базою оригінальних гуцульських лексичних діалектизмів. Це, передусім, девербатив *набуток* ‘частування, гостина, забава’: А у вїята, то їх ніколи ни було, але він тим ни потребував, шо в него грошя було брак, бо ек треба було йиму їх на *набутки*, то зичів, де лиш міг, тай *набутки* робив (П.Шекерик-Доників. Дідо Иванчік, 274); То, знаєте, пона-

носили усекої їди, скої би лише душа захотіла. Голубці, студінці, пироги, кашя молочна, ковбаси та бужениці. А усе то у бербеницях стоїт – лиш иди тай їж. Сами просет, аби спорожнити. Ото раз *набутки*, ек нічюм у місті (О.Манчук. Храм, 58); Але вуйна Єлена Рижчиха пустила до хати сесі *набутки*, бо війна війською, а свято вартніше, сама наварила голубців, натерла макітру маку, спіхала пшеницю і відіслала зятя на третє село до родини, аби не мозолив очі (І.Андрусак. Реставрація снігу (повість-метафора), 151); А там, на тому боці, плутається ногами котрийсь кучерявий газда з *набутку*, – та й крикне почерез ріку до такого самого кучерявого, що вертає з Капетутерової корчми (М. Матіос. Солodka Даруся, 103); Жінки розв'язували свої вузлики з харчами, діставали наїдки із сумок, кошиків, прилучаючи до спільної скатерки на землі. – Дековать! Пообідаю. Чому би ні з такими красними чічками?– усміхнувся Скальник і підійшов до гурту. – Це не обід, а цілий *набуток*,– сказав всідаючись (М. Яновський. Гірське серце, 147); – ...У селі кожний й'го запрошеє помогати: він порібний. А де єкий *набуток* – кличут попоїсти, приносі й'му (В. Шкурган. Кілько цего світа, 169); Вже не тримався на ногах, не тямив, що робить, куди йде, з ким прийшов до цього одвірку, у якого газди зараз *набутки*, як його по йменню, з якої фамілії, чиїх батьків син чи дочка (Л.- П. Стринадюк. А кемуєш, ек то було!, 86).

Цікаво, що від вказаного діалектного девербатива, зафіксовано ще й пестливе утворення *набутчик*: У свето ци в неділю посидет из своїми жінками дома, тай си разом попестет. Підут дес разом и на *набутчик* так, ек то си годит газдам ити мижи люде вкупці (П.Шекерик-Доників. Дідо Иванчик, 193); а також прикметник *набутливий* 'забавний; який любить набуватися, забавлятися': А старий піп, то такий ни був. То був *набудливий* чьоловік. Нираз так си лучело, шо й переночював разом из людьми, на комашни п'ючі цілу нічь<...> (П.Шекерик-Доників. Дідо Иванчик, 125); Ззамолоду, то він був у головского війта пушкарем и то було йго жите, бо він любив бути в Гриця Доникового за пушкаря, бо то був гоноровий чоловік. *Набудливий*. А при набуткови був великий заведія (П.Шекерик-Доників. Дідо Иванчик, 273); Гости! Дорогі мої *набутливі* гости, дивіться на Михайлове чудо, любуйтеся Михайловим чудом, набувайтеся коло Михайлового чуда! (М.Матіос. Солodka Даруся, 82).

В українському розмовному мовленні вживається прислівник *зимно* 'холодно', при цьому він може функціонувати як обставина (Вітерок *зимно* студить, стиха шепоче, журбу в полі розвіває (С. Васильченко), Він підняв брови високо вгору і спитав цілком *зимно* й спокійно: – Тому? (О. Кобилянська) або як присудкове слово (Було *зимно*, але не хотілося заходити грітися до машини (В. Еллан). У південно-західних говірках такий семантико-функціональний потенціал слова *зимно* повністю реалізовано, водночас відбулось суттєве нарощення його семантико-граматичних та функціональних властивостей. Зокрема в гуцульських,

буковинських говірках *зимно* зазнає ще й субстантивації, засвідчуючи рідкісне явище переходу прислівника в іменник та набуття ним лексичного значення ‘холод, холоднеча’, пор.: Як же в таке *зимно* вибрались у верхи? А ще як метелиця зірветься, заблудити не важко, – зауважила пані Полянецька (М. Остромира. Над Бистрим Черемошем). Перемовилися так із хвилию з хати в сіни і з сіней в хату, поки Савчиха дверей не замкнула, бо *зимно* йшло (О. Маковей), Третильник спав твердо. Головою сперся на свою купу кукурудзів, а ногами на дві панські. Чорне волосся посивіло від інею, руда сардачина побілела, моцні руки не чули *зимна*, а лице, спалене вітром, поцегліло (В. Стефаник. Сон). Подібне діалектне слово *купно*, що має значення ‘купівля, купування’ (Майже уводно жили на купленим хлібу. А шо ни було богато маржини на продаж, то усі хатов мусіли йти до богачів зароб’єти на *купно* хліба (П. Шекерик-Доників. Дідо Иванчік), однак ця подібність чисто формальна, адже немає співвідносного прислівника, субстантив *купно* є запозиченням із польської мови, пор.: *kupno* ‘купівля, купування’).

Загалом до інтерпретації діалектизму та його семантики як мовного явища варто підходити виважено, бо часто такі мовні одиниці помилково кваліфікуються як діалектні. Мені вже доводилося писати про псеводіалектну лексику, про слова, які навіть авторитетні діалектні словники потрактовують як діалектизми, однак детальний аналіз ареалу функціонування таких лексичних одиниць засвідчує їх нормативний характер [4, с. 10-15]. Наведу тут ще кілька прикладів слів, які лексикографічного заманіфестовані як регіоналізми, але поглиблений аналіз їх використання перечить цьому. Взяти хоча б «безсумнівний» гуцульський лексичний діалектизм *береза*, який практично всі гуцульські діалектні словники фіксують зі значенням ‘провідник колядників, який добирає учасників, репертуар; основна дійова особа колядницького дійства’. Навіть у суміжних із гуцульським діалектом говорах, крім бойківського та з модифікованою семантикою у буковинському, це слово вже не фіксується. Здавалося би очевидне діалектне слово, але потрібні додаткові обстеження, бо раптом у М. Стельмаха у повісті «Щедрий вечір» знаходжу його з такою ж семантикою, як і в гуцульських говірках: Колядники вже підійшли до хати тітки Дарки – звіздоноша, «*береза*» й «міхоноша» попереду, а «коза» й «дід» у страшній машкарі позаду.

Щось подібне стосується й слова із прозорою внутрішньою формою *не лупка* ‘картопля, варена з лущинням’. Як діалектне слово його фіксує Г. Ф. Шило у своєму «Наддністрянському регіональному словнику» [8, с. 185]. Однак ареал його поширення значно ширший від Наддністрянщини. Хоч відомий «Словник бойківських говірок» М.Й. Онишкевича [5] його не подає (засвідчено лише бойківський регіоналізм *нелупішка*), *нелупка* у значенні ‘картопля, варена з лущинням’ поширена в бойківських говірках, принаймні в східнобойківських, за нашими спо-

стереженнями. Вживається воно й у подільських говірках, що підтверджує той же М. Стельмах у повісті «Щедрий вечір»: Доки мама готувала королівське снідання – картоплю-*нелупку*, я зосереджено вовтузився біля галіфе, розтягуючи його і пальцями ззовні і кулаком зсередини. Очевидно, потрібна додаткова інформація щодо поширення цього слова в ареалі всієї України, однак помилково вважати його лише наддністрянським лексичним регіоналізмом.

Потребує додаткового вивчення і наявність «очевидних» діалектизмів з чіткою пов'язаністю з певним говором, наприклад, гуцульські *гейби* 'мов' чи *д'горі* 'вгору' у текстах письменників, в яких вони ніяк не зумовлені ні тематикою художнього наративу, ні авторсько-стилістичною настановою використання діалектної одиниці в белетристиці, пор.: Зате столиця сяяла й мерехтіла, *гейби* коштовний діамант на грудях нації (Л. Костенко. Записки українського самашедшого); І до чого ж не везе тій «психологічній» Європі. Скільки вже місяців лясають по ній перами, а вона все жива і все вище *д'горі* підводить свою прекрасну голову (М. Хвильовий. Україна чи Малоросія?).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, семантика діалектного слова засвідчує необхідність інтерпретувати його як мовну одиницю зі специфічними семантико-функціональними властивостями. Вони визначаються можливістю покривати ширший семантичний простір, ніж співвідносно літературностандартне слово, семантично деталізувати й диференціювати сегменти позамовної дійсності, особливо значущі в життєдіяльності діалектоносіїв, розширювати семантико-граматичні параметри діалектизмів.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в системному вивченні функціонування діалектних слів із погляду їх семантичних особливостей у всіх говорах української мови та у фіксації семантично-граматичних інновацій.

Література

1. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. Київ: Головне видавництво видавничого об'єднання "Вища школа". 1980. 246 с.
2. Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові. Словник: у 2 т. Т.2 / Відповідальний редактор Василь Грещук. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2020.
3. Грещук Василь. Чинники формування діалектної лексики. *Українська мова*. Київ. 2016. №2. С. 3-13.
4. Грещук Василь. Лексикографічна практика: псевдодіалектна лексика. *Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові*. Словник у 2 т. Т. 1. / Відповідальний редактор Василь Грещук. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2019. С. 10-15.
5. Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок. Київ: "Наук. думка". Ч. 1. 496 с; Ч. 2. 516 с.

6. Словник української мови: у 11 т. Т.5. Київ: Наук. думка, 1974. 840 с.
7. Стринадюк Люба-Параскевія. У нас гуцулів: Гуцульська проза. Львів: ЛА "Піраміда", 2014. 176 с.
8. Шило Гаврило. Наддністрянський регіональний словник. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. 288 с.

THE DIALECT WORD IN ITS FUNCTIONAL MANIFESTATIONS

V. V. Greshchuk, V. V. Greshchuk

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;

Chair of Ukrainian Language;

76000, Ivano-Frankivsk, Shevchenka St., 57; tel. +380 (342) 59-60-08;

e-mail: vasyl.greshchuk@pnu.edu.ua, valentyyna.greshchuk@pnu.edu.ua

The article examines some peculiarities of the functioning of the dialect word, which have not been paid attention to in modern dialectology, and if they have been paid attention to, it is not enough.

***The purpose** of the article is to highlight the semantic nuances of dialectisms, including the so-called contrastive ones in comparison with normative ones, to trace the specificity of dialect words in their functional manifestations in the Ukrainian literary language.*

*Analytical-descriptive became the main **method** of researching the semantic paradoxes of a dialect word.*

***The result** of the scientific study was the expansion of the typology of dialectal lexical-semantic units, the identification, along with contrastive and non-contrastive dialectisms, of regional words, in the semantic structure of which two meanings are combined, one of which is literary standard, and the other is dialectal. It is also established how the area of the dialect, its territory, nature, landscape, inhabitants with their culture of economic activity, worldview determine the semantic space of the dialect vocabulary. An increase in the semantic-grammatical and functional properties of the dialect word was also revealed.*

***The scientific novelty** of intelligence lies in the fact that the materials analyzed in the article, the conclusions reached by the authors of the article, make it possible to supplement the typology of lexical-semantic dialectics, to interpret in a new way the conditioning of their functional manifestations by extra-linguistic factors.*

***The obtained research results** supplement modern dialectological studies on the typology of dialect vocabulary with new information about dialect vocabulary in its functional manifestations. The materials of the article can be used during the study of the course "Ukrainian dialectology" at the philological faculties of universities.*

***Keywords:** dialect word, dialecticism, dialect vocabulary, semantic space, functional expression.*